

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum sit aliquid creatum in anima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

mus hic in spe, & in patria in re. Exprimi-
tur autem huiusmodi
comunicatio mul-
tis rationibus in scri-
ptura, quandoque ut
conciuium, quando-
que ut domesticum
iuxta illud ad Ephes.
4. Estis ciues Sancto-
rum, & domestici
Dei: quandoque ut
sociorum, quando-
que ut fratrum, quan-
doque ut sponſæ,
seu uxoris, ut patet
ex diuersis locis sa-
cræ scripturæ. Præci-
pua tamen & magis
propria expressio ui-
detur communica-
tio filiorum ad pa-
trem. In hac enim &
confortium naturæ,
& reuerentia, & inæ-
qualitas, & propor-
tio iustitiæ & amo-
ris, & excellentia, &
relatio ad alios dili-
gendos, & quare, ma-
gis exprimi uidentur.
Cum autem audis
charitatem esse ami-
citiã honesti, ita qd
Deo bonum uolu-
mus propter seipsū,
intellige quod dupli-
cia sunt Dei bona,
quædam ad ipsū, quæ
dam ad ipsū. Bona,
quæ sunt in ipso, si-
cut sua uita, sapientia,
potentia, bonitas, iusti-
tia, misericordia, &
huiusmodi, quæ ni-
hil aliud sunt, quàm
ipse Deus, ex cha-
ritate Deo uolumus:
quia complaceat nobis
Deum sic esse fi-
cuti est. Quemadmo-
dum enim intellectu
recto in Deum tunc
ferimur, cum intelli-
gimus eum esse scū-
ti est: ita appetitum re-
ctum in Deum tunc
habemus, cum con-
formis est intellectui
recto. Hoc autem est
cum appetitui confo-
nat Deum esse sicut
est, quod signatur p
hoc, quod dicimus,
quod complaceat nobis
Deum esse sicuti
est: sicut per opposi-
tum, peruersus erga
Deum appetitus est,
quo alicui displicet
Deum esse sicuti est,
scilicet supra omnia
sapientem, scientem,
omnipotentem &c.
Bona autem quæ ad
Deum sūt, ut honor,
regnum, & obedi-
entia, & breuiter ut oia
in gloriam suam fiat,
ex charitate sic Deo
uolumus, qd hæc non
solū complaceant, qd
sunt, sed desideramus
ut sint, & augeantur:

Lib. 8. Ethic. 3. tom. 5.

† In princ. il-
lus. & habe-
tur, tomo 4.

Li. 8. Ethic. 3. a me. to. 2.

Li. 8. c. 2. g. & 1. tom. 5.

cos, secundum illud Matth. 5. Di-
ligite in imicos uestros. ergo cha-
ritas non est amicitia.
¶ 3. Præter. Amicitia tres sunt spe-
cies, secundū Philosophum * in
8. Eth. scilicet amicitia delectabi-
lis, uilis, & honesti. sed charitas
non est amicitia uilis, aut delecta-
bilis. † dicit enim Hier. in episto-
ad Paulinum, quæ ponitur i prin-
cipio Bibliæ, illa est uera necessi-
tudo, & Christi glutino copulata,
quam non uilitas rei familiaris,
non presentia tantum corporū,
non subdola & palpans adulatio,
sed Dei timor, & diuinarum Scri-
pturarum studia conciliant. Simi-
liter etiam non est amicitia hone-
sti, quia charitate diligimus etiam
peccatores: Amicitia uero hone-
sti non est nisi ad uirtuosos, ut di-
citur * in 8. Eth. ergo charitas non
est amicitia.

SED CONTRA est, quod Io. 15.
dicitur. Iam non dicam uos ser-
uos, sed amicos meos: sed hoc nō
dicebatur eis, nisi ratione charita-
tis. ergo charitas est amicitia.

RESPON. Dicendum, qd secū-
dum Philosophum * in 8. Ethic.
Nō quilibet amor habet rōnem
amicitiæ, sed amor qui est cū be-
neuolentia, quando. scilicet sic amam⁹
aliquem, ut ei bonum uelimus.
Si autem rebus amatis non bo-
num uelimus, sed ipsum eorū bo-
nū nobis uelimus, sicut dicimur
amare uinum, aut equum, aut ali-
quid huiusmodi, nō est amor a-
micitiæ, sed cuiusdam cōcupiscē-
tiæ. Ridiculum enim est dicere, qd
aliquis habet amicitiam ad uinū,
uel ad equum. Sed nec beneuolē-
tia sufficit ad rationem amicitia, I
sed requiritur quædam mutua ama-
tio: quia amicus est amico amicus.
Talis aut mutua beneuolētia fun-
dat super aliquā cōmunionē.
Cum ergo sit aliqua communica-
tio hominis ad Deum, secundū
quod nobis suam beatitudinem
communicat, super hanc commu-
nicationem oportet aliquam a-
micitiã fundari. De qua quidē
communicatione dicitur. ad Co-
rin. 1. Fidelis Deus, per quem uo-
cati estis in societatem filij eius.
Amor autem super hanc cōmu-
nicationem fundatus, est chari-
tas. Vnde manifestum est, quod
charitas amicitia quædam est ho-
minis ad Deum.

AD PRIMVM ergo dicendū,
quod duplex est hominis uita.
Vna quidem exterior secundum
naturam sensibilem & corpora-
lem: & secundum hanc uitā non
est nobis communicatio, uel cō-
uertiatio cum Deo, & angelis. A-

lia autē est uita hominis spiritua-
lis secundum mentem: & secun-
dum hanc uitam est nobis cōuer-
satio & cū Deo, & angelis, in præ-
senti quidē statu imperfectē. Vn-
de dicitur Phil. 3. Nostra conuer-
satio in celis est. Sed ista cōuer-
satio perficitur in patria, quando
serui eius seruiunt Deo, & uide-
bunt faciem eius, ut dicitur Apo-
ult. Et ideo hic ē charitas imper-
fecta, sed perficitur in patria.

AD SECUNDVM dicendum, qd
tēdit ad aliquem dupliciter. Vno
modo sic extendit ad aliquem
sonæ: sicut si aliquis habet amicitiam
ad aliquem, ratione cuius diligit omnes ad
nem pertinentes, siue filios, siue seruos, siue
cunq; ei attinentes, & tanta potest esse
ci, qd propter amicum amentur hi, qui ad
tinent, et si nos offendant, uel odiant. Et
amicitia charitatis se extendit ad in-
diligimus ex charitate in ordine ad Deum,
principaliter habetur amicitia charitatis.

AD TERTIVM dicendum, qd
non habetur nisi ad uirtuosum, sicut ad
perfectionem: sed eius intuitu diliguntur
res, etiam si nō sint uirtuosi. Et hoc modo
quæ maximē est amicitia honesti, scilicet
cōuertiatio, quos ex charitate diligimus pro-

ARTICVLVS II.

Utrum charitas sit aliquid crea-
tum in anima.

AD SECUNDVM sic proce-
ditur. Videtur, quod chari-
tas non sit aliquid creatum in ani-
ma. Dicit enim Au. * in 8. de Tri.
Qui proximū diligit, consequens
est ut ipsam dilectionem diligit.
Deus autem dilectio est: conse-
quens est ergo ut præcipue Deum
diligat. Et in 15. † de Trin. dicit. Ita
dictum est, Deus charitas ē: sicut
dictum est, Deus spiritus est. ergo
charitas non est aliquid creatum
in anima, sed est ipse Deus.
¶ 2. Præterea. Deus est spiritaliter
uita animæ, sicut anima uita
corporis, secundum illud Deut.
30. Ipse est uita tua: sed anima ui-
uificat corpus per seipsam. ergo
Deus uiuificat animam per seip-
sum. Viuificat autem eam per cha-
ritatem, secundum illud 1. Ioan.
3. Nos scimus, quoniam translati
sumus de morte ad uitam, quo-
niam diligimus fratres. ergo Deus
est ipsa charitas.

¶ 3. Præter. Nihil creatum est infini-
tæ uirtutis, sed magis omnis crea-
tura est uanitas: charitas autē non
est uanitas, sed magis uanitati re-
pugnat, & est infinitæ uirtutis, quia
animam hois ad bonum infini-
tum perducit. ergo charitas non

ne stabilis in tenentur. Maior siquidem illa, Nullus actus perfecte producit ab aliqua potentia actiua: nisi sit ei connaturalis per aliquam formam, quae sit principium actionis, tam clare patet & in naturalibus, & in artificialibus, & in moralibus, ut nulla in-stantia occurrat. Minor quoque formaliter subsumenda, scilicet actus

charitatis perfecte producit ab aliqua potentia, voluntate, scilicet excellenti in gratia Dei. probatur ex eo, quia alter non sufficiens, & suauiter proculum fuisse de agente proximo respectu actus charitatis: sicut est proculum de agente proximo respectu alterius actum. In omnibus enim prouisi sunt, ut proximi agerent perfecte producatur actum. Sequitur ergo conclusio, quod actus charitatis est connaturalis actui potentiae voluntatis per formam, quae sit principium actus charitatis: sed non est connaturalis per naturam voluntatis, quia con-stituitur ex deo natura voluntatis. Ergo est ei connaturalis per formam superadditam naturali potentiae, per quam formam inclinatur ad charitatis actum. Hae est ratio licet essentiae formata, quae in littera dicitur ad inueniendum, quia scilicet actus charitatis est imperfectior ex huius productionis modo, quam sint actus naturales, & actus uirtutum. Secunda ratio est, quia actus charitatis non esset facilis, si frequenter uideretur patet factis uero consequentis probatur: quia nulla uirtus habet tantam inclinationem ad suum actum, sicut charitas. Tertia ratio est: quia actus charitatis non esset delectabilis. Et sequela similiter clara est, & salutaris consequentis probatur: quia nulla uirtus ita delectabiliter operatur, sicut charitas.

est aliquid creatum in anima. SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in 13. de doctrina Christiana. Charitatem uoco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum: sed motus animi est aliquid creatum in anima: ergo & charitas est aliquid creatum in anima.

RESPON. Dicendum, quod Magister perscrutat hanc questionem in 17. dist. primi lib. sent. & ponit, quod charitas non est aliquid creatum in anima, sed est ipse Spiritus sanctus in anima, sed est ipse Spiritus sanctus. Nec est sua intentio, quod iste motus dilectionis, quo Deum diligimus, sit ipse Spiritus sanctus: sed quod iste motus dilectionis est a Spiritu sancto non mediante aliquo habitu, sicut a Spiritu sancto sunt alij actus uirtuosi mediante habitibus aliarum uirtutum, puta, fidei, aut spei, aut alicuius alterius uirtutis. Et hoc dicebat propter excellentiam charitatis: sed si quis recte consideret hoc magis redundat in charitatis detrimentum. Non enim motus charitatis ita procedit a Spiritu sancto mouente humanam mentem, quod humana mens sit mota tantum, & nullo modo sit principium huius motus: sicut cum aliquod corpus mouetur ab aliquo exteriori mouente. Hoc enim est contra rationem voluntatis, cuius oportet principium in ipso esse, sicut supra dictum est. Vnde sequeretur, quod diligere non esset uoluntarium, quod implicat contradictionem, cum amor de sui ratione importet, quod sit actus voluntatis. Simi-

liter etiam non potest dici, quod sic moueat Spiritus sanctus uoluntatem ad actum diligendi, sicut mouetur instrumentum, quod etiam sit principium actus, non tamen est in ipso agere, vel non agere. Sic enim tolleretur ratio uoluntarij, & excluderetur ratio meriti, cum tamen supra habitum sit, quod dilectio charitatis est radix merendi: sed oportet quod sic uoluntas moueatur a Spiritu sancto ad diligendum, quod etiam ipsa sit efficiens hunc actum. Nullus autem actus perfecte producit ab aliqua potentia actiua, nisi sit ei connaturalis per aliquam formam, quae sit principium actionis. Vnde Deus, qui omnia mouet ad debitos fines, singulis rebus indidit formas, per quas inclinatur ad fines sibi praestitutos a Deo, & secundum hoc disponit omnia suauiter, ut dicitur Sapientiae octauo. Manifestum est autem, quod actus charitatis excedit naturam potentiae uoluntatis. Nisi ergo aliqua forma superadderetur naturali potentiae, per quam inclinaretur ad dilectionis actum, esset actus iste imperfectior actibus naturalibus, & actibus aliarum uirtutum, nec esset facilis, & delectabilis. Quod patet esse falsum: quia nulla uirtus habet tantam inclinationem ad suum actum sicut charitas, nec aliqua ita delectabiliter operatur. Vnde maxime necesse est, quod ad actum charitatis in nobis existat aliqua habitualis forma superaddita potentiae naturali, inclinans

in opere. Omnia enim quaecumque in aliquo inclinatur, in quantum amant illud, inclinatur in illud. Ipse ergo amor magis inclinatur ad amandum. Et similiter in quibuscunque delectamur, quantum amamus. Quanto ergo magis ipse amor in suo amandi opere delectabitur? Et propter hanc rationem, quae est ex propriis charitatis: quia nulla uirtus nisi charitas est amor, auctor sine probatione alia, ut patet, pertransiit. Et per hanc patet solutio obiectionum in promptu: quia, si non est equa comparatio inclinationum & inclinationis. Virtutes enim ceterae sunt sicut inclinatae ad suos actus: charitas autem est ipsa inclinatio in suum actum: & ideo charitati primo, reliquis per se secundo conuenit inclinari in suos actus. Iuxta autem antedicta patet solutio obiectionum ex hoc, quod licet sit aequalitas proportionalis in omnibus uirtutibus ad suos actus, non tamen est aequalitas quantitativa, propter quam iniqua linatam dictum est, quod nulla uirtus habet tantam inclinationem ad suum actum.

Circa eadem rationes dubium occurrit: quia si charitas ponit in anima hos tres modos operandi, scilicet perfecte, facilliter, & delectabiliter, poterit quis expertus in seipso facilliter, delectabiliter, atque ut conaturaliter exercitium actus charitatis, scire per experientiam, (quod est maxima certitudo) se esse in charitate, quod est inconueniens. Ad hoc dicitur, quod actus refertur ad habitum, & potentiam, a quibus est. Et licet referendo actum ad habitum, conuenientia sit inter habitus acquisitos, & infusos, quia quilibet perfectionem, facilitatem, & delectationem ex illa habet, ut dictum est: referendo

1. q. 114. art. 4.

Super quib. n. g. m. materia articulum sermone.

ARTICULVS III. DE VIRTUTE CHARITATIS. QVAESTIO XXXIII. Vtrum charitas sit uirtus specialis.

Ad tertium. Dicendum, quod omne accidens secundum suum esse, est inferius substantia, quia substantia est ens per se, accidens autem in alio. Sed secundum rationem suae speciei, accidens quidem, quod causatur ex principis subiecti, est indigenius subiecto, sicut effectus causa. Accidens autem quod causatur ex participatione alicuius superioris naturae, est dignius subiecto, in quantum est similitudo superioris naturae, sicut lux diaphano. Et hoc modo charitas est dignior anima, in quantum est participatio quaedam Spiritus sancti.

In articulo, aduerte duo. Primo, quod auer in responsione ad primum rationabilis dicitur, quod charitas non fit uirtus, sed consequens uirtutem. Dicitur autem qualis est charitas, est simpliciter uirtus, quia licet per communicationem diuinae naturae, non superuirtute proprie fundatur. Secundo, quod in responsione ad tertiam charitatem nobilioris animae secundum quod ponit, in quantum est actio ordinis secundum rationem suam speciem, quia scilicet est diuini ordinis. Participatio enim est conuolutio humani ad Deum, ut dicitur in libro de moribus ecclesiae.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod charitas non sit uirtus. Charitas enim amicitia est quaedam: sed amicitia a Philosophis, non ponitur uirtus, ut in 8. li. Eth. patet. neque enim connumeratur inter uirtutes morales, neque etiam inter intellectuales. ergo etiam neque charitas est uirtus.

¶ 2. Praet. Virtus est ultimū potētia, ut dicitur in libro de celo & mundo: sed charitas non est ultimū sed magis gaudium & pax. ergo uidetur quod charitas non sit uirtus, sed magis gaudium, & pax.

¶ 3. Praet. Omnis uirtus est quidā habitus accidentalis: sed charitas non est habitus accidentalis, cum sit nobilior ipsa anima. Nullum autē accidēs est nobilior subiecto. ergo charitas non est uirtus.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in libro de moribus ecclesiae. Charitas est uirtus, quae cum nostra affectio est rediūsiua, coniungit nos Deo, quae cum diligimus.

RESPON. Dicendum, quod humani actus bonitatem habent secundum quod regulantur debita regula, & materia. Et ideo humana uirtus, quae est principium omnium bonorum actuum hominis, consistit in attingendo regulam humanorum actuum: quae quidem est duplex ut supra dictum est. scilicet humana ratio, & ipse Deus. Unde sicut uirtus moralis diffinitur per hoc, quod est secundum ream rationem, ut patet in 2. Ethic. ita etiam attingere Deum constituit rationem uirtutis, sicut etiam supra dictum est de fide & spe. Unde enim charitas attingat Deum, quia coniungit nos Deo, ut patet per autoritatem Augustini inductam, consequens est charitatem esse uirtutem.

AD PRIMUM ergo dictum, quod Philosophus in 8. Ethic. non negat amicitiam esse uirtutem, sed dicit quod est uirtus, uel cum uirtute. Posset enim dici, quod est uirtus moralis circa operationes, quae sunt ad alium, sub alia tamen ratione, quam iustitia. Nam iustitia est circa operationes, quae sunt ad alium sub ratione debiti legalis: amicitia autem sub ratione beneficii cuiusdam debiti amicabilem, & moralis: uel magis sub ratione beneficii gratuiti, ut patet per Philosophum in 8. Ethic. Potest tamen dici, quod non est uirtus per se ab aliis distincta. Non enim habet rationem laudabilis & honesti nisi ex obiecto, secundum se. quod fundatur super honestatem uirtutum. Quod patet ex hoc, quod non quilibet amicitia habet rationem laudabilis, & honesti, sicut patet in amicitia delectabilis, & utilitatis. Unde amicitia uirtuosa, magis est aliquid consequens ad uirtutem, quam sit uirtus. Nec est simile de charitate, quae non fundatur principaliter super uirtutem humanam, sed super bonitatem diuinam.

AD SECUNDUM dicendum, quod eiusdem uirtutis est diligere aliquem, & gaudere de illo. Nam gaudium amorem consequitur, ut supra habitum est, cum de passionibus ageretur. Et ideo magis ponitur uirtus amor, quod est amoris effectus. Ultimum autem quod ponitur ratione uirtutis, non importat ordi-

ARTICULVS IIII. DE VIRTUTE CHARITATIS. QVAESTIO XXXIII. Vtrum charitas sit uirtus specialis.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit uirtus specialis. Dicit enim Hieronymus. Vt breuiter omnium uirtutum definitionem complectar, Virtus est charitas, quia diligitur Deus & proximus. Et Aug. dicit in libro de Moribus ecclesiae, quod uirtus est ordo amoris: sed nulla uirtus specialis ponitur in diffinitione uirtutis communis. ergo charitas non est specialis uirtus.

¶ 2. Praet. Id quod se extendit ad opera omnium uirtutum, non potest esse specialis uirtus: sed charitas se extendit ad opera omnium uirtutum, secundum illud primum ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est & c. Extēdit etiā se ad omnia opera humana, secundum illud 1. ad Cor. ult. Omnia opera uestra in charitate fiant. ergo charitas non est specialis uirtus.

¶ 3. Praet. Praecepta legis respondent actibus uirtutum: sed Aug. in libro de perfectione humanae iustitiae, dicit, quod generalis iussio est. Diliges & generalis prohibitio. Non concupisces. ergo charitas est generalis uirtus.

SED CONTRA. Nullum generale connumeratur speciali: sed charitas connumeratur specialibus uirtutibus. scilicet spei, & fidei, secundum illud 1. ad Cor. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria haec. ergo charitas est specialis uirtus.

RESPON. Dicendum, quod actus & habitus specificantur per obiecta, ut ex supra dictis patet. Proprium autem obiectum amoris est bonum, ut supra habitum est. Et ideo ubi est specialis ratio boni, ibi est specialis ratio amoris. Bonum autem diuinum, in quantum est beatitudinis obiectum, habet specialem rationem boni. Et ideo amor charitatis, qui est amor huius boni, est specialis amor. Unde charitas est specialis uirtus.

In articulo scito, quod bonum diuinum, in quantum beatitudinis obiectum, habet specialem rationem boni, potest intelligi dupliciter. Primo, ut una particularis ratio distinguitur contra aliam particularem. Verbi gratia, ut sapientia distinguitur a potentia: & sic non est uirtus, quod bonum diuinum ut obiectum beatitudinis, habeat specialem rationem boni. Deus autem non secundum aliquam specialem rationem est obiectum beatitudinis in patria, sed secundum se ipsum. Scriptum est enim 1. Io. 3. quod uis debemus esse sicuri eius. Alio ergo modo intelligitur ut uniuersalis ratio distinguitur contra particulares, seu ut ratio absolute distinguitur contra rationem secundum quid. Et hoc modo uerum est, quod bonum diuinum ut obiectum beatitudinis, habet specialem rationem boni. Deus si quidem ipse secundum seipsum sicut est, obiectum beatitudinis in patria est. Et quia haec est summa, & uniuersalissima ratio Dei, aliae rationes diuini boni distinguitur ab ista, ut rationes secundum quid a simpliciter, & ut particulares ab uniuersali, non in predicando, sed quasi in essendo: & causando. Unde Deus ut obiectum beatitudinis naturalis distinguitur a seipso ut obiectum beatitudinis supernaturalis, ut secundum quid a simpliciter. Et simile est de quibuscumque aliis.

In respon. O ne ratiocinationis. 11. 10 mo 7.

1. 2. 2. q. 18. artic. 2. q. 14. ar. 2. q. 7. 11. 11. D 105.